הִלְכוֹת תַּעֲנִית סִימָן תקסה

תקסה דִּין תְּפִלַּת עֲנֵנוּ. וּבוֹ ו׳ סְעִיפִים:

א [א]יָחִיד (א) אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, בֵּין יָחִיד שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית (ב) * [ב]בֵּין יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר בְּתַעֲנִית צִבּוּר, [ג]וְכֵן שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁמְּסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ בְּלַחַשׁ כְּיָחִיד דָּמֵי וּבְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. הַגָּהּ: וְאוֹמְרוֹ קֹדֶם כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ וְכוּ׳, (ג) וְלֹא יַחְתֹּם בְּעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה, אֶלָּא כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִבְכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה יְסַיֵּם כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְכוּ׳ (בית יוסף (ד״ה וחהו) בשם תוספות (יג: ד״ה אלא)), וְלֹא יְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ הַבְּרָכָה. אֲפִלּוּ כְּשֶׁמִּתְעַנֶּה יָחִיד, (ד) יֹאמַר עֲנֵנוּ (ה) בְּצוֹם (א) תַּעֲנִיתֵנוּ וְכוּ׳ (רשב״א חלק א׳ סימן כ״ה): **ב** [ד]אִם שָׁכַח מִלּוֹמַר עֲנֵנוּ, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ (ו) (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רצ״ד סָעִיף ד׳ וְה׳). וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, [ה]אוֹמֵר בְּלֹא חֲתִימָה (ז) (לְאַחַר (ג) תְּפִלָּתוֹ): **ג** [ו]יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הַיָּחִיד אוֹמֵר עֲנֵנוּ כִּי אִם (ג) בְּמִנְחָה, (ח) שֶׁמָּא יֹאחֲזֶנּוּ בֻּלְמוּס וְנִמְצָא שַׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ, אֲבָל שְׁלִיחַ צִבּוּר, אוֹמְרוֹ [ז]גַּם בִּתְפִלַּת (ד) שַׁחֲרִית * כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, * שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְעַנּוּ קְצָת מֵהַקָּהָל. [ח]וּבְאַרְבַּע צוֹמוֹת, גַּם הַיָּחִיד אוֹמְרוֹ (ט) בְּכָל תְּפִלּוֹתָיו, דַּאֲפִלּוּ יֹאחֲזֶנּוּ בֻּלְמוּס וְיֹאכַל, שַׁיָּךְ שַׁפִּיר לְמֵימַר עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם הַתַּעֲנִית הַזֶּה, כֵּיוָן שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ. הַגָּהּ: וְנָהֲגוּ בְּכָל הַצּוֹמוֹת שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ (י) כִּי אִם בְּמִנְחָה, מִלְּבַד שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁאוֹמֵר שַׁחֲרִית כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם: **ד** [ט]טוֹב לוֹמַר בַּתַּחֲנוּנִים שֶׁאַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה לְאַחַר אֱלֹהַי נְצֹר וְכוּ׳ רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁבִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם אָדָם חוֹטֵא וּמַקְרִיב קָרְבָּן וְאֵין מַקְרִיבִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וְכוּ׳: **ה** [י]אֵין הַיָּחִיד רַשַּׁאי לוֹמַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת [כ]דֶּרֶךְ תְּפִלָּה וּבַקָּשַׁת רַחֲמִים, (יא) דְּדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה הֵם, אֲבָל אִם בָּא לְאָמְרָם (יב) דֶּרֶךְ (ה) קְרִיאָה בְּעָלְמָא, אוֹמְרָם. הַגָּהּ: (יג) וְכֵן אֵין לְיָחִיד לוֹמַר סְלִיחוֹת אוֹ (ו) וַיַּעֲבֹר ((מהרי״ל) [מהר״י ווייל] (סי׳ קלג)

א מִימְרָא דְּרַבִּי יִצְחָק וְרַב שֵׁשֶׁת תַּעֲנִית י״ג (ע״ב). ב הָרֹא״ש שָׁם (פ״א סי׳ יז). ג כֹּל בּוֹ (סי׳ סב). ד בְּרַיְיתָא שַׁבָּת כ״ד (ע״א). ה טוּר לְדַעְתּוֹ. ו שָׁם בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים. ז כְּפֵרוּשׁ הַבֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש וכו׳ בדעת) דִּבְרֵי הַגְּאוֹנִים וְשֶׁכֵּן נִרְאֶה מִדִּבְרֵי הַסְּמַ״ג (עשין דרבנן ג) וְהָרוֹקֵחַ (סי׳ ריב) וְהַמָּרְדְּכַי בְּפֶרֶק ב׳ דְּשַׁבָּת (סי׳ רפ וסי׳ תנו). ח כֹּל בּוֹ (סי׳ סא). ט טוּר מֵהָא דִּבְרָכוֹת י״ז (ע״א). י שָׁם בְּשֵׁם רַב נָתָן (סדר רב עמרם ח״ב סי׳ נט). כ הָרַשְׁבָּ״א בִּתְשׁוּבָה (ח״א סי׳ ריא).

בְּאֵר הֵיטֵב

א (א) **תַּעֲנִיתֵנוּ.** וְהִקְשָׁה הַטַּ״ז (סק״א) דְּהָאֵיךְ יֹאמַר צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ דְּהוּא שֶׁקֶר, שֶׁאֵין הָרַבִּים מִתְעַנִּים הַיּוֹם, עַל כֵּן יֵשׁ לוֹמַר עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתִי, וְכֵן כָּתַב הַבַּ״ח (ס״ד). וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ״א (ח״א סי׳ כה) לֹא כָּתַב כֵּן, אֶלָּא אֲפִלּוּ יָחִיד הַמִּתְעַנֶּה רַשַּׁאי לוֹמַר תַּעֲנִיתֵנוּ, וְלָא מִחֲזֵי כְּשִׁיקְרָא, דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם שֶׁמִּתְעַנֶּה הַיּוֹם, עַיֵּן שָׁם. וְהַיַּד אַהֲרֹן הִסְכִּים עִם הַבַּ״ח וְטַ״ז. מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית יָחִיד וְהָיָה שְׁלִיחַ צִבּוּר וְהִתְפַּלֵּל בַּחֲזָרָה, לֹא יֹאמַר עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, דִּכְשֶׁהַצִּבּוּר אֵינָן מִתְעַנִּין אֵיךְ יֹאמַר עֲנֵנוּ בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה, אֲבָל כְּשֶׁבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא שֶׁהִתְפַּלְּלוּ הַצִּבּוּר בְּלַחַשׁ וְהוּא צָרִיךְ לַעֲבֹר לִפְנֵי הַתֵּבָה לְאַלְתַּר, יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם לַצִּבּוּר, וְאָז יֹאמַר עֲנֵנוּ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ, שְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגהות ב״י אות ב), עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן סִימָן תקס״ו סָעִיף ה׳: **ב** (ג) **תְּפִלָּתוֹ.** נִרְאֶה לִי דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דַּוְקָא לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר, אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל רְצֵה אֵין לְאָמְרוֹ, דְּהָוֵי הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) עַיֵּן שָׁם: **ג** (ג) **בְּמִנְחָה.** כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ד), וְנִרְאֶה לִי דַּאֲפִלּוּ מִתְפַּלֵּל מִנְחָה גְּדוֹלָה יֹאמַר עֲנֵנוּ, דַּאֲפִלּוּ יֹאחֲזֶנּוּ בֻּלְמוּס לֹא יִהְיֶה שַׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ, דְּעַל כָּל פָּנִים הִתְעַנֶּה עַד חֲצוֹת, עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב טַ״ז (סק״ג), וְנִרְאֶה דְּאִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁחֲרִית עֲנֵנוּ וּלְדַלֵּג בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, דְּאָז אֵין חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִמָּצֵא שַׁקְרָן, וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת, עַיֵּן שָׁם: (ד) **שַׁחֲרִית.** עַיֵּן סִימָן תקנ״ז (סק״ב) כָּתַבְתִּי בְּשֵׁם הַטַּ״ז (שם סק״ב) שֶׁאֵין לְאָמְרוֹ אֲפִלּוּ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּשַׁחֲרִית בְּתִשְׁעָה בְּאָב, מִטַּעַם דְּאִיקְרֵי מוֹעֵד, עַיֵּן שָׁם: **ה** (ה) **קְרִיאָה.** בְּנִגּוּן וּבִטְעָמִים. כְּשֶׁאוֹמֵר וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה׳ יֵשׁ לְהַפְסִיק מְעָט בֵּין שֵׁם לַה׳. אֵין לוֹמַר הָאַדֶּרֶת וְהָאֱמוּנָה בְּצִבּוּר כִּי אִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. אֵין לוֹמַר קֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה שׁוּם סְלִיחָה וְלֹא י״ג מִדּוֹת בְּשׁוּם פָּנִים לְעוֹלָם, חוּץ מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים. אַחֲרוֹנִים, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה): (ו) **וַיַּעֲבֹר.**

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) **אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ קוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא כְּמוֹ שְׁלִיחַ צִבּוּר, אֶלָּא כּוֹלְלָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וּכְדִלְקַמֵּיהּ בְּהַגָּ״הּ: (ב) **בֵּין יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר.** דְּרַק לִשְׁלִיחַ צִבּוּר קָבְעוּ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא, וְלֹא לִיחִידִים: (ג) **וְלֹא יַחְתֹּם וְכוּ׳.** וַאֲפִלּוּ שְׁלִיחַ צִבּוּר אִם שָׁכַח לוֹמַר עֲנֵנוּ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא, שֶׁאוֹמֵר בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, גַּם כֵּן (א) לֹא יַחְתֹּם שָׁם בִּבְרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֶלָּא יְסַיֵּם כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ כְּיָחִיד: (ד) **יֹאמַר עֲנֵנוּ וְכוּ׳.** דִּלְעוֹלָם לִשְׁתַּתֵּף אִינִישׁ בַּהֲדֵי צִבּוּרָא: (ה) **בְּצוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ.** וְלֹא מִיחֲזֵי כְּשִׁקְרָא מַה שֶּׁאוֹמֵר בִּלְשׁוֹן רַבִּים, דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם שֶׁמִּתְעַנֶּה הַיּוֹם [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א)].

וְיֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים (ג) שֶׁמְּצַדְּדִים לוֹמַר בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתִי (ג) אוֹ בְּיוֹם צוֹם הַתַּעֲנִית, (ד) וְהָעוֹלָם נָהֲגוּ כְּרַמָּ״א, וְכֵן הֶעְתִּיק בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים: **ב** (ו) **וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רצ״ד סָעִיף ד׳ וה׳.** דְּשָׁם מוּכָח בְּסָעִיף ד׳ (ה) דְּתֵכֶף כְּשֶׁיְּסַיֵּם בִּרְכַּת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אֵין לוֹ לַחֲזֹר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּתַח בִּבְרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, רַק אַחַר תְּפִלָּתוֹ יִכְלְלֶהָ בֶּאֱלֹהַי נְצֹר כְּדִלְקַמֵּיהּ, וְגַם הַסָּעִיף ה׳ דְּשָׁם שַׁיָּךְ לְכָאן: (ז) **לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ.** קֹדֶם (ו) יִהְיוּ לְרָצוֹן: **ג** (ח) **שֶׁמָּא יֹאחֲזֶנּוּ בֻּלְמוּס.** שֶׁיִּהְיֶה צָרִיךְ לֶאֱכֹל כְּדֵי לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ. וְעַיֵּן בְּטַ״ז (סק״ג) שֶׁכָּתַב דְּאִם רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁחֲרִית עֲנֵנוּ וּלְדַלֵּג תֵּבוֹת בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, דְּאָז אֵין חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִמָּצֵא שַׁקְרָן: (ט) **בְּכָל תְּפִלּוֹתָיו.** וַאֲפִלּוּ (ז) בִּתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁקֹּדֶם הַתַּעֲנִית, דְּעֶצֶם הַתַּעֲנִית (ח) מַתְחִיל מִבָּעֶרֶב: (י) **כִּי אִם בְּמִנְחָה.** וַאֲפִלּוּ מִתְפַּלֵּל מִנְחָה גְּדוֹלָה יֹאמַר עֲנֵנוּ, דַּאֲפִלּוּ אִם יֹאחֲזֶנּוּ בֻּלְמוּס לֹא יִהְיֶה שַׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ, דְּעַל כָּל פָּנִים הִתְעַנֶּה עַד חֲצוֹת [אַחֲרוֹנִים]: **ה** (יא) **דְּדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה הֵם.** וְאֵין נֶאֱמַר בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה: (יב) **דֶּרֶךְ קְרִיאָה.** בְּנִגּוּן וּטְעָמִים. אֵין לוֹמַר הָאַדֶּרֶת וְהָאֱמוּנָה בְּצִבּוּר כִּי אִם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, (ט) הָא יָחִיד יָכֹל לוֹמַר הָאַדֶּרֶת כָּל הַשָּׁנָה. אֵין לוֹמַר קֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה שׁוּם סְלִיחוֹת וְלֹא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת בְּשׁוּם פָּנִים לְעוֹלָם, חוּץ מִבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים [אַחֲרוֹנִים]: (יג) **וְכֵן אֵין וְכוּ׳ אוֹ וַיַּעֲבֹר.** אַף דִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * **בֵּין יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא מִתְפַּלֵּל עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּשָׁוֶה גַּם כֵּן לֹא יֹאמַר בִּרְכַּת עֲנֵנוּ עִמּוֹ, וְרַק בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה כִּשְׁאָר יְחִידִים** [אַחֲרוֹנִים]. **כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם** (כלל קלב סל״ג), **יָחִיד שֶׁאֵינוֹ מִתְעַנֶּה וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, יֹאמַר בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה עֲנֵנוּ** וְיֹאמַר בְּיוֹם תַּעֲנִית צִבּוּר זֶה [אֵלִיָּה זוּטָא (סי׳ תקסו סק״ג) בְּשֵׁם הַבַּ״ח (ס״א)], עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. **וּבַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי** (סק״א) **הִשִּׂיג עַל זֶה** עַיֵּן שָׁם, **וּדְבָרָיו נְכוֹנִים, דְּיָחִיד שֶׁאֵינוֹ מִתְעַנֶּה אֵין לוֹמַר עֲנֵנוּ בְּשׁוּם פָּנִים:**

ג * **כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם. אֲבָל בִּתְפִלַּת לַחַשׁ שֶׁלּוֹ לֹא יֹאמַר עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה,** דְּהוּא כִּשְׁאָר יְחִידִים:

* **שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְעַנּוּ קְצָת מֵהַקָּהָל. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן תקס״ו סָעִיף ג׳ דְּבָעִינַן דַּוְקָא עֲשָׂרָה מִתְעַנִּים, אֶלָּא דְּכָאן מַיְירֵי שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה שֶׁדַּעְתָּם**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (א) שֻׁלְחַן שְׁלֹמֹה (ס״א): (ג) בַּ״ח (ס״ד) וְטַ״ז (סק״א) וּכְדַעַת הָאֲגֻדָּה (שבת סי׳ מג): (ג) כֵּן כָּתַב בִּנְהַר שָׁלוֹם (סק״א) דְּהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הָאֲגֻדָּה יֹאמַר כֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תְּפִלָּתוֹ בִּלְשׁוֹן יָחִיד: (ד) עַיֵּן בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות א): **ב** (ה) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב). **וַאֲפִלּוּ לֹא אָמַר אֶלָּא הַשֵּׁם בִּלְבַד** [אַחֲרוֹנִים]: (ו) **הַיְנוּ לְכַתְּחִלָּה, וּבְדִיעֲבַד יָכוֹל לוֹמַר אַף אַחַר יִהְיוּ לְרָצוֹן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָקַר רַגְלָיו עֲדַיִן:** **ג** (ז) הַגְּרָ״א בְּשֵׁם גְּמָרָא (שבת כד.) וְתוֹסֶפְתָּא (עיין רש״י שם ד״ה ערבית): (ח) דְּאַף שֶׁבִּשְׁלֹשָׁה צוֹמוֹת רַשַּׁאי לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה וְלֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהַפְסִיק מִבָּעֶרֶב, מִכָּל מָקוֹם שֵׁם תַּעֲנִית מַתְחִיל מִבָּעֶרֶב, שֶׁאִם יָשַׁן שׁוּב אֵינוֹ רַשַּׁאי לֶאֱכֹל [הַגְּרָ״א בְּשֵׁם הָרַ״ן (ד. ד״ה ירושלמי)]: **ה** (ט) פְּרִי מְגָדִים בְּאֵשֶׁל אַבְרָהָם (סק״ה):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת תַּעֲנִית סִימָן תקסה תקסו

בשם אור זרוע (ח"ב סי' תעז)): ו [ל]הַמִּתְעַנֶּה (ז) (יד) וּמְפַרְסֵם עַצְמוֹ לַאֲחֵרִים לְהִשְׁתַּבֵּחַ שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה, הוּא נֶעֱנָשׁ עַל כָּךְ:

ל תַּשְׁבֵּ"ץ סִימָן (ק"ה) [קי"ב] מֵהַיְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק קַמָּא דַּחֲגִיגָה (ה"ב).

תקסו דִּינֵי תַּעֲנִית צִבּוּר. וּבוֹ ח' סְעִיפִים:

א [א]בְּתַעֲנִית צִבּוּר אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר עֲנֵנוּ (א) בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא, [ב]וְחוֹתֵם בָּרוּךְ אַתָּה ה' (ב) הָעוֹנֶה לְעַמּוֹ (ח) יִשְׂרָאֵל בְּעֵת צָרָה (וְאִם שָׁכַח עַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן קי"ט סָעִיף ד'). (ג) [ג]וְקוֹרִים וַיְחַל בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, (ד) בֵּין שֶׁחָל בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי בֵּין שֶׁחָל בִּשְׁאָר הַיָּמִים. הַגָּהּ: [*] וּמַפְטִירִין בְּמִנְחָה דִּרְשׁוּ, וּבְשַׁחֲרִית אֵין מַפְטִירִין, חוּץ מִבְּתִשְׁעָה בְּאָב. (ה) וְקוֹרִים אֲפִלּוּ כְּשֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת (מהרי"ל (סי' יז)). *וְאִם מִתְעַנִּים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, (ו) קוֹרִים שַׁחֲרִית פָּרָשַׁת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמִנְחָה בְּשֶׁל תַּעֲנִית (ר"ן סוף פרק קמא דתענית (ז. ד"ה זו) ובית יוסף (סי' תקעט ד"ה כתב הר"ן) בשם רוקח (סי' ריב)): ב [*] כְּשֶׁהַצִּבּוּר גּוֹזְרִים תַּעֲנִית עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא עֲלֵיהֶם, וְכֵן בְּתַעֲנִיּוֹת שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי שֶׁאַחַר הַפֶּסַח וְאַחַר הֶחָג שֶׁנּוֹהֲגִים בְּאַשְׁכְּנַז לְהִתְעַנּוֹת הַצִּבּוּר, [ד]נָהֲגוּ הָרִאשׁוֹנִים לוֹמַר שְׁלִיחַ צִבּוּר עֲנֵנוּ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא וְלִקְרוֹת וַיְחַל. הַגָּהּ: (ז) מִיהוּ אִם קָבְעוּ הַתַּעֲנִית בְּשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי, (ח) אֵין דּוֹחִים פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ בְּשַׁחֲרִית, (ט) אֶלָּא קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בַּפָּרָשָׁה, וְלָעֶרֶב קוֹרִין וַיְחַל, (י) בִּלְבַד (ג) שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי שֶׁמִּתְעַנִּין אַחַר הַפֶּסַח וְסֻכּוֹת שֶׁקּוֹרִין שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וַיְחַל, וְהָכִי נָהוּג. [ה]וְיֵשׁ שֶׁתָּמְהוּ עֲלֵיהֶם

א מַשְׁמָעוּת הַגְּמָרָא תַּעֲנִית י"ג (ע"ב). ב הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ב' מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (הי"ד). ג טוּר בְּשֵׁם רַב. שַׁר שָׁלוֹם. ד טוּר. ה שָׁם בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי (סי' תתסג) בְּשֵׁם אָבִיו רַבִּי יוֹאֵל וְרַבּוֹ רַבִּי שִׁמְשׁוֹן.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [בהג"ה] וּמַפְטִירִין בְּמִנְחָה דִּרְשׁוּ. וְעַיֵּן בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה מַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא סִימָן ק"י בְּאִם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ בָּקִי לְהַפְטִיר וְהַכֹּהֵן וְהַלֵּוִי יוֹדְעִים, יַפְטִירוּ הֵם, שֶׁהֲרֵי קָרְאוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, וְאִם גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים, יַפְטִיר אַחֵר בְּלִי שׁוּם קְרִיאָה בַּתּוֹרָה, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם שַׁעַר ט' סָעִיף ד': ב [בשו"ע] כְּשֶׁהַצִּבּוּר גּוֹזְרִים. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת מַיִם רַבִּים סִימָן מ"ח בְּאִם הַמִּתְעַנִּים עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ רוֹצִים לִקְבֹּעַ עֲנֵנוּ, עַיֵּן

בְּאֵר הֵיטֵב

כָּתַב הַבַּ"ח (ס"ד) דְּזֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם וַיַּעֲבוֹר, אֲבָל סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים בְּלֹא וַיַּעֲבוֹר אֵין אִסּוּר בַּדָּבָר. אֲבָל הַטַּ"ז (סק"ה) כָּתַב דַּאֲפִלּוּ סְלִיחוֹת בְּלֹא וַיַּעֲבוֹר אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁמַּזְכִּיר בִּסְלִיחוֹת וּזְכָר לָנוּ הַיּוֹם בְּרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, וְכֵן בְּהַרְבֵּה סְלִיחוֹת שֶׁיִּמְצָא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אוֹתָם אֵין לְאָמְרָם אֲפִלּוּ בְּלֹא וַיַּעֲבוֹר, אֲבָל אוֹתָם סְלִיחוֹת שֶׁאֵין נִזְכָּר בָּהֶם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת וַדַּאי יָחִיד יָכוֹל לְאָמְרָם. עַד כָּאן: ו (ז) וּמְפַרְסֵם. וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם הוּא מִתְעַנֶּה, יֹאמַר אֵינוֹ מִתְעַנֶּה. אֲבָל אִם מַפְצִירִין בּוֹ לֶאֱכֹל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל בְּלָאו הָכִי, יֹאמַר שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה. טַ"ז (סק"ו) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ז), עַיֵּן שָׁם. וְאִם מִתְעַנֶּה מִפְּנֵי תְּשׁוּבָה, יְפַרְסֵם כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ לָשׁוּב, הֲלָכוֹת קְטַנּוֹת (ח"ב) סִימָן קמ"ב: א (ח) יִשְׂרָאֵל. כָּתַב הַטַּ"ז (סק"א), בַּסִּדּוּרִים שֶׁלָּנוּ יֵשׁ חִסָּרוֹן הָנֵי שְׁתֵּי תֵּבוֹת לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל נֻסְחַת הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ב' מִתְּפִלָּה (הי"ד) הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה, וְכֵן הוּא בְּמִשְׁנָה פֶּרֶק ב' דְּתַעֲנִית (מ"ד): ב (ג) בְּהַ"ב. לְפִי שֶׁתַּעֲנִיתִים אֵלּוּ קָבְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּכָל הָאֲרָצוֹת, וּמִעוּט הֵם אוֹתָם שֶׁאֵינָם מִתְעַנִּים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר גְּזֵרוֹת תַּעֲנִית עַל

בֵּאוּר הֲלָכָה

לְהִתְעַנּוֹת, וְרַק מֵחֲשָׁשָׁא שֶׁמָּא לֹא יוּכְלוּ אַחַר כָּךְ לְהִתְעַנּוֹת, בָּזֶה אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּעַל כָּל פָּנִים יִשָּׁאֵר מְעַט, אַף לְבַסּוֹף לָא מִיחֲזֵי כְּשִׁיקְרָא, אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁבִּשְׁעַת תְּפִלָּה אֵין שָׁם עֲשָׂרָה שֶׁדַּעְתָּם לְהִתְעַנּוֹת, אִם כֵּן אֵינֶנּוּ שָׁלִיחַ שֶׁל צִבּוּר לְעִנְיַן תְּפִלַּת תַּעֲנִית [מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"ה)]:

א * וְאִם מִתְעַנִּים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקע"ב סָעִיף ב':

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

כְּבָר כְּתָבוֹ הַמְּחַבֵּר חָזַר וְשָׁנָה הָרַמְ"א בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ דַּאֲפִלּוּ סְלִיחוֹת לְחוּד גַּם כֵּן אֵין לוֹמַר בְּיָחִיד, אֲבָל הָאַחֲרוֹנִים תָּמְהוּ עַל עִקַּר הַדִּין דְּלָמָּה לֹא יֹאמַר הַיָּחִיד סְלִיחוֹת דְּהוּא תַּחֲנוּנִים בְּעָלְמָא, (י) וְהִסְכִּימוּ דִּסְלִיחוֹת בְּלֹא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת יָכֹל יָחִיד לוֹמַר: ו (יד) וּמְפַרְסֵם עַצְמוֹ וְכוּ'. מַשְׁמַע שֶׁאִם שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם הִתְעַנָּה, מֻתָּר לוֹמַר הָאֱמֶת, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְהִשְׁתַּבֵּחַ וּלְהִתְפָּאֵר, וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן הוּא שֶׁבְּכָל גַּוְנֵי יֹאמַר שֶׁאֵינוֹ מִתְעַנֶּה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַחְזִיק טִיבוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ, אָכֵן אִם מַפְצִירִין בּוֹ לֶאֱכֹל וְאֵינוֹ יָכֹל לְהִתְנַצֵּל בְּלָאו הָכִי, יֹאמַר שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה [טַ"ז (סק"ו) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ז)]. וּפָשׁוּט דְּכָל זֶה בִּסְתָם תַּעֲנִית שֶׁאָדָם מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ, אֲבָל בְּתַעֲנִיתִים הַקְּבוּעִין וְהוּא בְּמָקוֹם שֶׁמְּקִלִּין בּוֹ הָמוֹן, מִצְוָה לְפַרְסֵם שֶׁמִּתְעַנֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ. וּלְהֵפֶךְ אִם הוּא בְּמָקוֹם שֶׁהָעוֹלָם מַחְמִירִין עַל עַצְמָם לְהִתְעַנּוֹת אַף תַּעֲנִית בְּהַ"ב וְכַדּוֹמֶה, וְהוּא אֵין יָכֹל לְהִתְעַנּוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַלָּשׁ, לֹא יֹאכַל בְּפַרְהֶסְיָא בִּפְנֵי הָמוֹן עָם, אֶלָּא בְּצִנְעָא [פְּרִי מְגָדִים (מ"ז סק"ו)]:

א (א) בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא. דִּכְתִיב (תהלים יט טו) 'ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי' (ח) וּסְמִיךְ לֵיהּ 'יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה': (ב) הָעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וּבַסִּדּוּרִים שֶׁלָּנוּ אִיתָא 'הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה', (ג) וְכֵן הָעִקָּר: (ג) וְקוֹרִין וַיְחַל בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה. הַיְנוּ בְּכָל תַּעֲנִית צִבּוּר, אֲבָל בְּתִשְׁעָה בְּאָב קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית 'כִּי תוֹלִיד בָּנִים' וְגוֹ', וּמַפְטִירִין בְּיִרְמְיָה (ח) 'אָסֹף אֲסִיפֵם', כְּדִלְעֵיל בְּסִימָן תקנ"ט סָעִיף ד' בַּהַגָּ"הּ, וְרַק בְּמִנְחָה דּוֹמֶה בַּקְּרִיאָה לִשְׁאָר תַּעֲנִית צִבּוּר. מַה שֶּׁהַקָּהָל אוֹמְרִים 'שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ' דֶּרֶךְ בַּקָּשָׁה, וְכֵן 'ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן' וְגוֹ', הָעוֹלֶה לַתּוֹרָה וְכֵן הַחַזָּן הַקּוֹרֵא (ג) אֵין אוֹמֵר אוֹתָן פְּסוּקִים עִם הַקָּהָל, רַק אַחַר כָּךְ כְּשֶׁסִּיְּמוּ הַקָּהָל אָז קוֹרֵא הַחַזָּן עִם הָעוֹלֶה בַּתּוֹרָה. (ד) וְרָאוּי לִזָּהֵר שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יַמְתִּין עַד שֶׁיְּסַיְּמוּ כֻּלָּם וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל לִקְרוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ כֻּלָּם מִתּוֹרָה: (ד) בֵּין שֶׁחָל בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף ב' בְּהַגָּ"הּ דִּבְתַעֲנִיתִים שֶׁאֵין קְבוּעִין לַכֹּל, מִנְהָגֵנוּ שֶׁאֵין דּוֹחִין פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ בְּשַׁחֲרִית: (ה) וְקוֹרִין. וַיְחַל (ה) בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, (ו) וְהוּא הַדִּין דְּאוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עֲנֵנוּ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא: (ו) קוֹרִין שַׁחֲרִית פָּרָשַׁת רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּבְדִיעֲבַד אִם קָרָא וַיְחַל (ז) נִרְאֶה שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, דְּיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַיְרוּשַׁלְמִי דְּסוֹבֵר דְּאַף לְכַתְּחִלָּה קוֹרִין וַיְחַל: ב (ז) מִיהוּ אִם קָבְעוּ הַתַּעֲנִית וְכוּ'. הַיְנוּ אִם הַצִּבּוּר גָּזְרוּ תַּעֲנִית, וּלְאַפּוּקֵי תַּעֲנִיתִים הַכְּתוּבִין אֲפִלּוּ אִם חָלוּ בְּשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי, דּוֹחִין פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ וְקוֹרִין וַיְחַל לְכֻלֵּי עָלְמָא: (ח) אֵין דּוֹחִין פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ. דְּהוּא תָּדִיר, וְאֵין חָשׁוּב תַּעֲנִית שֶׁלֹּא נִתְפַּשֵּׁט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לִדְחוֹת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ג) שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק"א) שֶׁדַּעְתּוֹ לְדִינָא לְהוֹרוֹת כְּהַטּוּר וּכְדַעַת רַב שַׂר שָׁלוֹם דְּדוֹחִין פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ וְקוֹרִין וַיְחַל, אֶלָּא דְּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ כֵּן אֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א שֶׁדַּעְתּוֹ גַּם כֵּן לְדִינָא כְּהַמַּלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב וְתָמַהּ עַל הָרַמְ"א, עַיֵּן שָׁם. אָמְנָם בָּאֵלִיָּה רַבָּה מְצַדֵּד לְהוֹרוֹת כְּהָרַמְ"א, שֶׁכֵּן נִמְצָא בָּאֲגֻדָּה (פ"א סי' יג) בְּשֵׁם רַבּוֹתָיו, עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אִם הִתְחִילוּ לִקְרוֹת פָּרָשַׁת וַיְחַל, אֵין לַחֲזֹר, כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי: (ט) אֶלָּא קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בַּפָּרָשָׁה. וּמִכָּל מָקוֹם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר (ח) עֲנֵנוּ בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא בְּשַׁחֲרִית וּמִנְחָה: (י) בִּלְבַד בְּהַ"ב שֶׁמִּתְעַנִּין אַחַר פֶּסַח וְכוּ'. לְפִי שֶׁתַּעֲנִיתִים אֵלּוּ קָבְעוּ בְּכָל הָאֲרָצוֹת וּמִעוּט

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(י) בַּ"ח (ס"ד) וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ז) וּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגהות ב"י אות ו), וְכֵן מַשְׁמַע מִמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) לְהָקֵל, וּדְלֹא כְּטַ"ז (סק"ה). וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) מְבָאֵר דִּבְרֵי הָאוֹר זָרוּעַ דְּכַוָּנָתוֹ שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר סְלִיחוֹת בְּצִבּוּר בְּאֶמְצַע תְּפִלָּה הַיָּחִיד בִּתְפִלָּתוֹ אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם הֶפְסֵק, וּבֵאוּרוֹ הוּא נָכוֹן בְּדִבְרֵי הָאוֹר זָרוּעַ, אָכֵן לְשׁוֹן הָרַמְ"א דְּקָאָמַר 'וְכֵן' לֹא מַשְׁמַע כֵּן, וְצָרִיךְ עִיּוּן [הַגְּרָ"א]:

א (ח) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה בתענית) בְּשֵׁם אָרְחוֹת חַיִּים: (ג) כֵּן מַשְׁמַע מִמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א), וְכֵן כָּתַב הַגְּרָ"א: (ג) אַחֲרוֹנִים: (ד) פְּרִי מְגָדִים (א"א סק"ב): (ה) לְעֵיל בְּסִימָן תק"נ סָעִיף ג' בְּהַגָּ"הּ: (ו) שָׁם בְּיַד אֶפְרַיִם (ד"ה במג"א): (ז) עַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א שֶׁדַּעְתּוֹ לַהֲלָכָה כְּהַיְרוּשַׁלְמִי (פ"ב הי"ד), וְעַל כָּל פָּנִים בְּדִיעֲבַד בְּוַדַּאי אֵין לַחֲזֹר: ב (ח) כֵּן מַשְׁמַע מֵאַחֲרוֹנִים:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah